

Правна рубрика

ПРОЦЕДУРА ПО ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБВИНЕНИЕТО В СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ НА ПЪРВА ИНСТАНЦИЯ ПО ДЕЛА ОТ ОБЩ ХАРАКТЕР

НАДЕЖДА ДИМИТРОВА

Надежда Веселинова ДИМИТРОВА, докторант в задочна форма на обучение по докторска програма по Наказателно процесуално право към катедра „Наказателно правни науки“ във ВГУ „Св. св. Кирил и Методий“.

e – mail: nat_894@abv.bg

Рецензия: В статията е посочена фигурата на прокурорът като компетентен орган да измени първоначалното обвинение. Разгледана е процедурата по изменение на обвинението в съдебно заседание на първа инстанция по дела от общ характер.

Ключови думи: прокурор, изменение на обвинението, съдебна инстанция, съдебни дела от общ характер.

PROCEDURE FOR AMENDING THE INDICTMENT IN A COURT SESSION OF THE FIRST INSTANCE IN CASES OF A GENERAL NATURE

NADEZHDA DIMITROVA

Abstract: The article mentions the figure of the as the competent authority to amend the original charge. The procedure for amending the indictment in a court session of the first instance in cases of a general nature was examined.

Key words: prosecutor; amendment a charge, judicial instance, judicial affairs of a general nature

Изменението на обвинението в съдебна инстанция по дела от общ характер е регламентирано в чл. 287, ал. 1 – 4 НПК. Тази процедура може да се приеме като част от обвинителната функция и като такава следва да се осъществява от имащите обвинителни правомощия в процеса. В чл. 46, ал. 1 НПК е посочено: „прокурорът повдига и поддържа обвинението за престъпления от общ характер“, а в чл. 127, т. 3 от Конституцията на Република България: „прокуратурата следи за спазване на законността, като привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпление, и поддържа обвинението по наказателни дела от общ характер“. Обобщено казано прокурора не само повдига обвинението внасяйки обвинителният акт в съда,

но и го поддържа. Логично е, който е компетентен да повдигне обвинение, той да и да може и да го измени. Така по делата от общ характер компетентен да поиска изменение на обвинението е единствено прокурора. Частният обвинител не може да поиска изменение на обвинението, тъй като е акцесиорен субект и никога не повдига обвинение.¹ Необходимо е да се прави разлика между изменение на обвинението и оттегляне на същото от прокурора. Изменяйки обвинението прокурорът не оттегля първоначалното обвинение, а просто го променя. В нашият процесуален закон не е предоставена възможност на прокурора да оттегля обвинението по дела от общ характер с каквато разполага частният тъжител по делата от частен характер.

От изложеното до тук може да се направи извода, че единствено прокурора е компетентен да направи искане за изменение на обвинението в съдебно заседание по дела от общ характер, когато са налице предпоставките за това. Ако не го стори, съда ще следва да се произнесе единствено по внесенят обвинителен акт.² Единствената предоставена възможност на съда да изменя обвинението е когато произнасяйки се с присъдата следва да приложи закон за същото, еднакво или по – леко престъпление без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. С тази възможност той разполага и във въззивна инстанция, но при определени предпоставки. Това, обаче не е същинско изменение на обвинението.

Производство пред първа инстанция се образува по обвинителен акт от прокурора за престъпления от общ характер и по тѣжба на пострадалия за престъпления от частен характер. С внасянето от прокурора на обвинителният акт се образува дело и се поражда задължение за съда да се произнесе по него. След образуване на делото се определя съдия докладчик, който ако прецени, че същото е подсъдно на съда насрочва разпоредително заседание, като уведомява страните за това и разпорежда връчване на препис от обвинителният акт на подсъдимият, което обстоятелство се проверява на по – късен етап. В разпоредителното заседание, когато не са налице предпоставките за разглеждане на делото по реда на глава XXVII /Съкратено съдебно следствие/, XXVIII /Освобождение от наказателна отговорност с налагане на административно наказание/ и XXIX /Решаване на делото със споразумение/ съда насрочва съдебно заседание в едномесечен срок. В разпоредителното заседание не е предвидена възможност да се изменя обвинението. Реално това заседание е една подготовка за разглеждане на делото и в него не се обсъжда обвинителният акт и фактите по същество. Не се провежда разпоредително заседание по бързите производства.

Слез като делото се разглежда по общия ред в съдебно заседание съда прави преценка дали да се даде ход на делото, но това става след като изслуша страните и прецени, че няма пречки за това. След като се даде ход на делото се пристъпва към съдебното следствие. В теорията с основание се приема, че именно съдебното следствие е основната и главна част на съдебното заседание. Ако

по време на съдебното следствие прокурорът установи някое от основанията за изменение на обвинението /прилагане на закон за по – тежко наказуемо престъпление или съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението/, или и двете, той повдига ново обвинение, като прави устно изявление, което се вписва в протокола на съдебното заседание. Възможно е направеното изявление да е в писмена форма, което е и по – удачен вариант.³ В закона не е посочено в каква форма следва да е направено искането, но в практиката по – разпространена е устната форма. В текста също не е посочено и колко пъти може да се прави искане от прокурора за изменение на обвинението. В практиката се приема, че не следва да има ограничение на броя на направените изменения на обвинението в съдебно заседание, стига основанията налагащи ги да са установени в хода на съдебното следствие.⁴ Но все пак прокурора не би следвало да изменя обвинението безброй пъти. Още повече, че изменението на обвинението следва да е изключение от нормалното протичане на процеса, а не практика. В закона също така не е посочено и в кой момент от съдебното следствие прокурорът може да измени обвинението по реда на чл. 287 НПК. Няма никакво значение дали прокурорът ще престъпи към това негово правомощие в началото, в средата или в края на съдебното следствие, а също така преди или след събирането и проверката на доказателствените материали.⁵ Изменението може да се направи до приключване на съдебното следствие, но не и след това.

Без значение в каква форма е изявлението и в кой момент от съдебното следствие е направено, в него задължително трябва да се посочат конкретните основания за предприемането му – „прилагане на закон за по – тежко наказуемо престъпление“, „съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението“ или и двете. В противен случай ще е налице съществено процесуално нарушение на процесуалните правила и присъдата следва да бъде отменена.⁶

Когато е необходимо да се приложи „закон за по – тежко наказуемо престъпление“ прокурорът трябва да посочи и новата правна квалификация. Когато е необходимо да се измени съществено обстоятелствената част на обвинението, трябва да се посочат точните факти, които се изменят съществено.⁷

След като прокурорът направи искане за изменение на обвинението, съдът е длъжен да се произнесе с нарочен съдебен акт - определение.⁸ Някои автори допускат този нарочен акт на съдията да е разпореждане.⁹ В съдебната практика се срещат решения, които приемат, че когато съда не се произнесе с нарочно определение, а направо пристъпи към следващи действия и постанови по делото присъда, то тя следва да бъде отменена, а делото върнато за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.¹⁰ Т. е. е извършено съществено процесуално нарушение. Срещат се и решения, според които е възможно пропускат на съда да се произнесе с определение по допускането на изменението на обвинението да не е съществено процесуално нарушение, ако в присъдата става ясно, че е приел новото обвинение и е разгледал и се е произнесъл по него.¹¹ Съда може да откаже да приеме новото обвинение, но той не извършва преценка дали да приеме самото обвинение. Във всички случаи, когато прокурорът е спазил изискванията на закона при повдигане на новото обвинение, съдът не би следвало да може да откаже приемането му. Ако се предостави право на преценка на съда извън посочената рамка би означавало той като орган по ръководство и решаване в съдебната фаза да из земе и функцията по обвинението, която съгласно Конституцията на Република България е предоставена на прокуратурата.¹²

Ако приеме новото обвинение съда го разяснява на страните и по – специално на подсъдимия. По този начин той „**предявява обвинението**“, което именно е задължение на ръководно – решаващият орган.¹³ Предявяването не се състои в прочитане отново на обвинението. При него съдията запитва подсъдимият разбрал ли е новото обвинение, което вече му е било съобщено от прокурора в съдебно заседание. В зависимост от отговора на подсъдимия съда ще прецени какви точно разяснения да даде и в каква насока. Важен момент при предявяването е задължението на подсъдимия отново да се разясняват правата, без значение, че те вече са били разяснени.¹⁴ Ако това не се направи от съда ще бъде допуснато съществено процесуално нарушение, защото след изменението на обвинението производството започва от начало, но по новото обвинение и отново трябва да се извършат всички процесуални действия. След като съда предяви обвинението и разясни отново правата

на подсъдимия му дава възможност да организира защитата си по новото обвинение. При направено искане от страна на страните да се подготвят по новото обвинение съда е длъжен да отложи съдебното заседание на осн. чл. 287, ал. 3 НПК.¹⁵ Това е диспозитивно право и затова частният обвинител не може да иска отлагане на това основание, макар да е страна в процеса.¹⁶ В закона е посочено „страните“ в множествено число, но се има предвид, че е достатъчно и една от тях да направи искане. Има се предвид обвиняемият и неговият защитник, граждански ищец и граждански ответник и техните повереници. Множественото число е за да се покаже, че всяка една от тях има право да поиска отлагане на делото. По този начин се спазва и изискването на чл. 6, т. 3, б. „б“ ЕКПЧ на обвиняемият да бъдат предоставени достатъчно време и възможности за подготовка на защитата си.¹⁷

Когато се изменя обвинението в хода на досъдебното производство препис от новото обвинение се връчва на подсъдимия. В тази връзка би следвало когато се изменя обвинението в хода на съдебното производство също да се връчва препис от новото обвинение, но на практика това не се прави, тъй като е направено устно и е записано в протокола от съдебното заседание.

Когато подсъдимият не присъства в съдебното заседание - при задочно производство / по реда на чл. 269, ал. 1 НПК /, съда следва задължително да отложи разглеждането на делото и да намери начин да уведоми подсъдимият за повдигнатото му ново обвинение.¹⁸ За да се гарантира правото на защита на подсъдимият по тези производства участието на адвокат – защитник е задължително.

Макар да не е указано изрично в НПК, след като новото обвинение е предявено, съда приканва подсъдимия да даде обяснения по него, ако пожелае и го изслушва. В случай, че не го направи се приема че е ограничено правото на защита на подсъдимия, което е съществено нарушение на процесуално правило.¹⁹ Правото на подсъдимия да дава обяснения е негово основно право на защита, а освен това неговите обяснения са и доказателствено средство.²⁰

Гаранция за правото на защита се явява и разпоредбата на чл. 287, ал. 4 НПК – „Когато с новото обвинение съществено е изменена обстоятелствената част на обвинението, разпоредбите на чл. 279 НПК /прочитане на обясненията на обвиняемия

или подсъдимия/ не се прилагат, за обяснения дадени преди повдигане на новото обвинение“. В практиката се приема, че чл. 287, ал. 4 НПК се отнася и за обяснения дадени в съдебна и в досъдебна фаза на процеса.²¹ В случай, че се вземат в предвид тези обяснения при постановяване на присъдата ще е налице съществено процесуално нарушение.

След като съда приеме изменението на обвинението и се произнесе с присъда по измененото обвинение той не следва да се произнася по първоначално повдигнатото, тъй като с изменението му то спира да съществува. В общи линии така протича процедурата по изменение на обвинението по дела от общ характер в съдебна инстанция. Понякога е възможно в хода на съдебното следствие да се установят основания за изменение на обвинението, но прокурорът да не предприеме действия в тази насока. Тогава съда не следва по никакъв начин да изисква от прокурора да измени обвинението. Ако желае в мотивите си той може да посочи, че повдигнатото обвинение е могло да бъде изменено, но след като това не е сторено от прокурора той се е произнесъл по внесеното с обвинителният акт обвинение.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Георгиев, Георги. По някои въпроси относно изменение на обвинението в съдебно заседание, сп. „Правна мисъл“, 1987 г., кн. № 5.
2. Митов, Георги, Чинова, Маргарита. Кратък лекционен курс по наказателно – процесуално право, София, Сиела, 2021 г.
3. Новиков, Камен. Изменение на обвинението по новия НПК“, Бургаски свободен университет, Юридически сборник, том XVI, 2008 г.
4. Петрова, Десислава. Съдебното следствие в наказателния процес, София, изд. Сиела, 2016 г.
5. Чинова, Маргарита, Малчев, Марин. Изменение на обвинението /Преглед на съдебната практика/, сп. Норма, 2013, № 9

СЪДЕБНА ПРАКТИКА:

Решение № 41/2016 г. по н. д. № 140/2016г. на ОС – Шумен
Решение № 260023/05.10.2021 г. на Апелативен специализиран наказателен съд
Решение 576-2013 на III н. о. на ВКС.

Решение № 84/2017 г. по н. д. № 294/2017 г. по описа на Софийски окръжен съд
Решение № 36/01.06.2022г. по н. д. № 42/2022 г. на Окръжен съд – Монтана.
Решение № 593/2014г. по н. д. № 2120/2013 г. на II н. о. на ВКС.
Решение № 45/2012 г. на III н. о. на ВКС.
Решение № 15/2016 г. на II н. о. на ВКС.

- 1 Виж Митов, Г., Чинова, М., Кратък лекционен курс по наказателно – процесуално право, София, Сиела, 2021г., стр. 474 - 475;
- 2 Виж Решение № 41/2016 г. по н. д. № 140/2016г. на ОС – Шумен.
- 3 Виж Митов, Г., Чинова, М., Цит. съч., стр. 474;
- 4 В тази насока Решение № 260023/05.10.2021 г. на Апелативен специализиран наказателен съд /прокурорът е поискал изменение на обвинението два пъти, а съда е приел, че са налице предпоставки за това/.
- 5 Решение 576-2013 на III н. о. на ВКС.
- 6 Виж Решение № 84/2017 г. по н. д. № 294/2017 г. по описа на Софийски окръжен съд;
- 7 Новиков, К., Изменение на обвинението по новия НПК“, Бургаски свободен университет, Юридически сборник, том XVI, 2008 г., стр. 108.
- 8 Виж Митов, Г., Чинова, М., Цит. съч., стр. 474; Георгиев, Г. По някои въпроси относно изменение на обвинението в съдебно заседание, сп. „Правна мисъл“, 1987 г., кн. № 5, стр. 82.
- 9 Виж Чинова, М., М. Малчев, М. Изменение на обвинението /Преглед на съдебната практика/, сп. Норма, 2013, № 9, стр. 67.
- 10 Виж Решение № 36/01.06.2022 г. по н. д. № 42/2022 г. на Окръжен съд – Монтана.
- 11 Решение № 593/2014 г. по н. д. № 2120/2013 г. на II н. о. на ВКС
- 12 Новиков, К., Цит. съч., стр. 109.
- 13 Георгиев, Г. Цит. съч., стр. 82.
- 14 Пак там
- 15 Решение № 45/2012 г. на III н. о. на ВКС.
- 16 Митов, Г., Чинова, М., Цит. съч., стр. 474.
- 17 Виж Петрова, Д. Съдебното следствие в наказателния процес, София, изд. Сиела, 2016 г., стр. 54.
- 18 Виж Чинова, М., М. Малчев, М. Изменение на обвинението /Преглед на съдебната практика/, сп. Норма, 2013, № 9, стр. 67.
- 19 Георгиев, Г. По някои въпроси относно изменение на обвинението в съдебно заседание, сп. „Правна мисъл“, 1987 г., кн. № 5, стр. 84.
- 20 Виж Петрова, Д. цитираното произведение, стр. 325.
- 21 Решение № 15/2016 г. на II н. о. на ВКС.

